

Література

1. Константинов А. Будущее рекламы: вирусы, слежка и мимикрия [Електронний ресурс] / А. Константинов, Г. Тарасевич. – Русский репортёр. – №7, 2015. – Режим доступа: <http://www.adme.ru/tvorchestvo-reklama/budushee-reklamy-virusy-slezhka-i-mimikriya-17965/>.
2. Лазебник М. Объем рекламного рынка Украины 2015 и прогноз объемов рынка 2016. Экспертная оценка Всеукраинской рекламной коалиции [Електронний ресурс] / М. Лазебник. – Режим доступа: <http://vrk.org.ua/adv/statistics>.
3. Мезенцев А.Е. Реклама в коммуникационном процессе [Текст] : учебное пособие / А. Е. Мезинцев. – Омск: Изд-во ОмГТУ, 2007. – 64 с.
4. Ромат Е.В. Реклама [Текст] : учебник для студентов специальности «Маркетинг» / Е.В. Ромат. – 3-е изд, перераб. и доп. – Киев; Харьков: НВФ Студцентр, 1999. – 480 с.
5. Ромат Е. Реклама [Текст] : Учебник для вузов. 8-е изд / Е. Ромат, Д. Сендеров. – СПб.: Питер, 2013. – 512 с.
6. Старовойт М. В. Особенности потребительского поведения пользователей Интернета [Электронный ресурс] / М. В. Старовойт. – Реклама и PR. – №2, 2014. – Режим доступа: <http://www.mediascope.ru/node/1550>.

Сергій Мельник, Анастасія Юшина, Ганна Дубович
Одеський національний політехнічний університет,
Одеса, Україна

ПРОБЛЕМА МЕДІАОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті розкривається сутність поняття "медіаосвіта", досліджуються проблеми та перспективи розвитку медіаосвіти у сучасній Україні. Особливості стану медіаосвіти аналізуються на прикладі організацій, конференцій та семінарів, які проводяться у Одесі та Одеській області.

Ключові слова: *медіаосвіта, медіаграмотність, медіа-освітні заклади, концепції, проблеми, медіакультура.*

В статье раскрывается суть понятия "медиаобразование", в частности, исследуются проблемы и перспективы развития

медиаобразования в современной Украине. Особенности состояния медиаобразования анализируются на примере организаций, конференций и семинаров проводимых в Одессе и Одесской области.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаграмотность, медиа-образовательные учреждения, концепции, проблемы, медиакультура.

The article explains the essence of the phenomenon of "media education", studied the problems and prospects of development of media in modern Ukraine. Features of the state of media education are analyzed on the example of the organizations, conferences and seminars held in Odessa and the Odessa region.

Keywords: media education, media literacy, media education institutions, concepts, issues, media culture.

На сьогодні мас-медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. З цієї причини виникає гостра потреба в розвитку медіа-освіти, одне з головних завдань якої полягає в запобіганні вразливості людини до медіа-насильства і медіа-маніпуляцій, втечі від реальності в лабіринти віртуального світу, поширенню медіа-залежностей.

Сучасні дослідники медіакультури (В. А. Возчикова, Н. Б. Кирилова та ін.) зазначають, що медіакультура – здатність соціуму ефективно використовувати медіаресурси й застосовувати передові інформаційні технології – формується засобами медіаосвіти. А відтак, із погляду світової та європейської педагогічної спільноти, важливою вимогою до підготовки сучасних фахівців у вищій школі є запровадження медіаосвіти. Це пов'язано з тим, що для розуміння процесів, котрі відбуваються в сучасному медіадовкіллі, молодій людині, а зокрема і учителю, слід володіти особливими знаннями, комунікативними та інформаційними вміннями й навичками, здатністю до критичного аналізу (тобто володіти медіаграмотністю), які можна сформувати завдяки організованій та цілеспрямованій медіаосвіті.

Особливого значення в теперешній час набувають дослідження, в яких висвітлюються механізми введення інновацій і проблеми модернізації в країнах пострадянського простору, зокрема, П. Тамаша, Л. Гудкова, С. Гаврова та ін. Українська дослідниця І. М. Чемерис у дисертації «Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань» розмежовує поняття «журналістська освіта» та «медіаосвіта»:

Журналістська освіта – це професійна освіта журналістів, підготовка кваліфікованих кадрів для медіаіндустрії. *Медіаосвіта* як процес розвитку й саморозвитку особистості на матеріалах та за допомогою засобів масової комунікації покликана формувати культуру комунікації, уміння усвідомлено сприймати, критично осмислювати, інтерпретувати медіатексти з метою розширення загальних, соціокультурних та професійно значущих знань, комунікативних та творчих здібностей. Медіаосвіта є необхідною передумовою встановлення раціональних комунікаційних взаємозв'язків між суб'єктами комунікації та розвитку особистості загалом: активного споживача інформації – з одного боку та журналіста – з іншого, оскільки саме він є відповідальним творцем сучасного медіапростору [1; 77].

Нинішньому учневі доводиться жити у зовсім іншій інформаційно-комунікативній середовищі; іншими стають і механізми адаптації до неї і інформаційного захисту.

Тому для найбільш ефективної реалізації цілей медіаосвіти необхідно враховувати дотримання наступних умов:

- реалізація принципу універсальності інформації (наявність розвиненої мови масової комунікації);
- свобода вибору інформаційного каналу;
- рівність реципієнтів перед інформацією.

Медіаосвіта ставить за мету якнайповніше скористатися освітнім і технічно-комунікаційним потенціалом сучасних ЗМІ і є, за визначенням ЮНЕСКО, окремим напрямом освіти, оскільки допомагає людині усвідомити способи використання масової комунікації в суспільстві; аналізувати медіатексти та критично оцінювати запропоновані в них цінності, політичні, соціальні, комерційні та культурні інтереси, а також створювати і поширювати через мас-медіа власні медіатексти [2; 22-24]. У визначеннях ЮНЕСКО (2001 та ін.) медіаосвіту й медіакомпетентність послідовно пов'язують і з розвитком демократичного мислення, і з розвитком громадської відповідальності особистості. Саме медіаосвітні технології, котрі виокремилися в окрему частину педагогіки – медіадидактику, яка розробляє теорію медіаосвіти й навчання, науково обґрунтовує зміст медіаосвіти, вивчає закономірності, принципи, методи й організаційні форми навчання із залученням медіапродуктів та опертям на мас-медіа, – втілюють принципи гуманізації освіти, сприяють підвищенню інтелектуального,

культурного, духовного, морального рівня майбутнього фахівця [3;20]. Для того щоб забезпечити розвиток медіаосвіти в Україні треба впроваджувати такі розробки:

- розробка кожним учителем-предметником додатку з медіаосвіти, інтегрованого в базовій навчальній дисципліні. Проведення навчальних семінарів з проблем медіаосвіти;
- розробка та апробація елементів системи підвищення кваліфікації педагогів у галузі медіаосвіти. Організація діяльності навчальних майстер класів з медіаосвіти з використанням інформаційно-комунікативних технологій у діяльності вчителя;
- розробка та впровадження елективних курсів та факультативів з різних напрямків медіаосвіти (журналістика, кіно, шкільне телебачення та інше). Мастер-класи з проведення медіа уроків та використання сучасних технологій в освіті серед педагогів. Створення електронних підручників та посібників [3; 13].

Формування медіаграмотності у вчителів початкових класів у межах інститутів післядипломної освіти може здійснюватися двома способами: через введення окремого курсу з медіаосвіти або через інтеграцію медіаосвітніх технологій до вже існуючої системи навчально-виховного процесу, зокрема – завдяки виконанню міждисциплінарних досліджень з інформаційних, комунікаційних та освітніх наук, соціології та ін. Отже, запровадження медіаосвіти до фахової перепідготовки є актуальним завданням педагогіки вищої школи на шляху побудови єдиного європейського освітнього простору. Україна має власні медіаосвітні осередки: два – у Києві (в Інституті вищої освіти та Інституті соціальної та політичної психології АПН України) та Львові. На Російському загальноосвітньому порталі з ініціативи проф. О. В. Федорова наявний сайт «Медиаобразование: Украина», де представлені напрацювання українських медіадидактів мовою оригіналу [1; 210]. До того ж медіаосвітні курси входять у навчальні плани деяких українських вишів. Проаналізовані матеріали дають підстави стверджувати, що нині медіаосвіта в Україні має кілька шляхів розвитку. Представимо їх:

1) створення Інституту Екології масової інформації в Львівському національному університеті ім. Івана Франка в 1999 р. Там було розгорнуто дослідження за такими трьома основними напрямками: медіафілософському (філософське осмислення впливу

масової комунікації, зокрема медіатехнології, на нашу психіку і культуру), медіакритичному (аналіз медіадискурсу для професіоналів), медіаосвітньому тощо. Тематика досліджень потребувала міждисциплінарного підходу і орієнтувалася, переважно, на підготовку медіафахівців. Педагогічний досвід з підготовки майбутніх працівників медіасфери переносився й на заняття в шкільну аудиторію.

2). засновання у 2009 р кафедри медіакомунікацій у Харківському національному університеті імені В.Н.Каразіна. На цій кафедрі було започатковано однойменну експериментальну магістерську програму.

3) проведення медіаосвітніх курсів у Таврійському гуманітарно-екологічному інституті в Сімферополі, на Видавничо-поліграфічному факультеті НТУ України «КПІ» тощо.

4) створення лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти в Інституті соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, де кілька років проводять моніторингові дослідження рівня медіакультури громадян. За цими дослідженнями видано друком посібник для вчителів, шкільних психологів та батьків «Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід», запропоновано експериментальну навчальну програму з медіаосвіти для середньої школи, де використано медіаосвітній досвід таких держав, як Велика Британія, Канада, Росія, Франція та ін. Ця лабораторія розвиває ідею саме шкільної медіаосвіти, яка, на думку дослідників, має впроваджуватися у форматі системного навчання.

Шкільна медіаосвіта спрямована на виховання свідомого, компетентного споживача медіа та має стимулювати розвиток спеціальних знань, умінь, навичок у сфері медіа, розвивати ресурсні можливості особистості. На думку науковців ІСПП, реалізація медіаосвітнього навчання учнів, спрямованого на виховання їх особистісної медіакультури, орієнтовно може здійснюватися в різних формах: як системний шкільний спецкурс, як факультативні заняття, як інтеграція медіаосвітнього курсу з деякими наявними шкільними предметами. Аналіз практики застосування медіаосвіти у вищих педагогічних навчальних закладах України був проведений Ю. Казаковим [3; 18]. Результати засвідчили наявність певних суперечностей між:

- стрімким поширенням масової культури та несформованістю в молодіжній аудиторії навичок критичного сприйняття медіатекстів;
- визнанням ролі та значення медіакультури, медіаосвіти в цілісному процесі загальноосвітньої та професійної підготовки людини та недостатньою увагою до використання медіаосвіти в загальноосвітніх школах і ВНЗ України;
- соціальним замовленням вищій школі на підготовку майбутнього вчителя, здатного вільно орієнтуватися в сучасному медійному просторі, використовувати можливості ЗМК для професійного та особистісного розвитку, і реальним рівнем здійснення медіаосвіти у вищих педагогічних навчальних закладах;
- усвідомленням викладачами ВНЗ значного соціокультурного, дидактичного та виховного потенціалу сучасної медіакультури, ЗМК та нерозробленістю методичного забезпечення використання медіаосвіти в навчально-виховному процесі педагогічних ВНЗ, відповідних технологій педагогічної підтримки цього процесу.

Проблеми медіаосвіти у вищій школі – предмет наукових зацікавлень відділу теорії та методології гуманітарної освіти Інституту вищої освіти НАПН України. Увагу сконцентровано на медіадидактиці, медіаосвітніх технологіях. Тут захищено дисертації з пресодидактики А. Д. Онковичем та І. М. Чемерис, з інтернетдидактики – Р. П. Бужиковим, з розвитку критичного мислення Л. Києнко-Романюк; готуються до захисту кандидатські дослідження О. К. Янишин (медіаосвітні технології у навчанні документознавців), Н. М. Духаніної-Войтко (медіаосвіта у процесі підготовки магістрів з комп'ютерних наук), І. В. Сахневич (медіаосвіта у підготовці фахівців технічного профілю), Д. А. Заруби (становлення і розвиток медіаосвіти в Україні) тощо.

Останнім часом питання медіаосвіти були предметом обговорення на багатьох кафедрах та факультетах, де ведеться підготовка журналістів (наприклад, в Інституті журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, на факультеті філології та журналістики Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, в Інституті філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки, на факультеті журналістики Одеського національного університету ім. І. І.

Мечникова в рамках роботи Аналітичного центру «Медіа Парадигма» тощо).

В Одеській області щорічно проводиться моніторинг публікації ЗМІ. За результати моніторингу визначилось, відсоткова кількість «купленої» преси в Україні. За даними моніторингу, серед лідерів в недотриманні журналістських стандартів та використанні замовних матеріалів є декілька досить популярних інтренет-сайтів Одеси. Одна з причин того, що журналісти дозволяють собі дезінформувати громадян є низька медіа-грамотність суспільства, - кажуть медіа-експерти. Тобто, проблема в тому, що люди самі не в змозі відрізнити замовний матеріал від не рекомендовано. Медіаосвіта необхідна людям, щоб бути в змозі відрізнити правду від дезінформації.

Крім того, безпосередньо Одеси та Одеської області, можна визначити наступні моменти, які підтримують розвиток медіаосвіти в Україні:

1) проведення в 2010 р. конференції, в ході якої було вирішено ввести медіаосвіту в усі дошкільні, шкільні, та вищі навчальні заклади Одеси у вигляді спеціального курсу лекцій «Медіаосвіта».

2) проведення в 2014 р. медіа-тренінгу «Особенности освещения проблем беженцев в СМИ».

3) ініціювання в рамках проекту «Вільна освіта» в Арцизі роботи Школа медіаграмотності. Школа медіаграмотності працює в дитячій бібліотеці. Як зазначила Ольга Московкина, фахівець бібліотеки по цій темі, що «під медіаграмотності розуміється здатність оцінювати будь-які повідомлення. Ця форма грамотності вважається необхідною для участі в державному і культурному житті суспільства».

4) проведення за ініціатииви кафедри документознавства та інформаційної діяльності гуманітарного факультету Одеського національного політехнічного університету (ОНПУ) VII Міжнародної науково-практичної конференції, яка присвячена проблемам інформаційної освіти, філософії та культури сучасного фахівця у сфері інформаційно-комунікативних технологій. Щороку в цій міжнародній конференції беруть участь відомі вчені та провідні фахівці не лише вітчизняних, а й зарубіжних вузів Білорусії, Великобританії, Грузії, Іспанії, Німеччини, Росії тощо.

Не абияку роль у формуванні медіаосвіти та медіаграмотності в сучасній Україні відіграє Академія української преси. Академією розроблено власний план впровадження медіаосвіти у навчальний

процес через формування та підтримку групи лідерів-медіапедагогів, залучення світового досвіду з впровадження медіаосвіти. Проекти АУП у сфері медіаосвіти: підготовка навчальних та методичних посібників, створення програм навчальних курсів, проведення навчальних заходів.

Одним з найвагоміших центрів поширення медіа грамотності в Україні є портал «Telekritika» - один із небагатьох онлайн-ресурсів, що виробляє власний контент. Тематика сайту: критика телепродукту, оцінка якості телепрограм, теленовин і ток-шоу; висвітлення подій медіаринку, рейтингів телеперегляду; огляди, аналітика процесів на телеканалах, у друкованих та електронних ЗМІ, а також у навколomedійній сфері, законодавство і право в медіагалузі України та світу, права журналістів, розвиток регіональних медіа. Цільова аудиторія: журналісти, громадські активісти, керівники та співробітники громадських організацій, співробітники посольств, західних фондів, регуляторних органів, власники та топ-менеджмент телекомпаній, друкованих та електронних ЗМІ, співробітники відділів маркетингу, реалізації і технічних служб ЗМІ, навколomedійної сфери, а також народні депутати України.

Фундація «Суспільність» спільно з МГО «Інтерньюз-Україна» та ГО «Телекритика» запрошувала викладачів вишів та представників громадських організацій взяти участь одноденних тренінгах виїзної сесії «Університету медіаграмотності», яка відбувалась у 2015 р. в Одесі. Під час навчання учасники ознайомились з кращими світовими та вітчизняними практиками медіаграмотності, взяли участь в тренінгових заходах з розвитку критичного сприйняття інформації в медіа, набули вміння виявляти замовні матеріали в ЗМІ, здатність визначати якість медіаконтенту та протистояти акціям маніпулювання масовою свідомістю.

Також, становленню медіаосвіти сприяє діяльність Національної бібліотеки ім. Вернадського. У рамках діяльності бібліотеки проводяться конференції, присвячені медіа (наприклад, III Міжнародна науково-методична конференція «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи»). Філіал бібліотеки знаходиться також в Одесі.

Національна академія педагогічних наук України та Національна спілка журналістів України проводить власний конкурс шкільних медіа. НСЖУ розвиває кількість майбутніх журналістів, повагу до професії, виховує нових читачів, глядачів, слухачів засобів

масової інформації, нову якість своєї інформаційної галузі. НАПНУ працює над тематикою впровадження медіаосвіти. У 2013 році конкурс виграла Одеська Маріїнська гімназія. Цей факт свідчить про високий рівень медіа культури в Одеській області.

З огляду на сказане необхідно зазначити, що в сучасній Україні постає проблема втрати відчуття реальності громадян, які гостро відчують власну безпорадність в умовах інформаційних війн та невпинного розвитку інформаційних технологій. У зв'язку з цим, недостатньо самих лише розмов, необхідні чіткі та цілеспрямовані дії з підвищення загальної медіа-грамотності. Медіаосвіта - це, з одного боку, оволодіння сучасними комунікативними технологіями, а з другого - формування більш відповідального ставлення до використання цих технологій. У світі останнім часом утверджується досить широке розуміння медіаосвіти не тільки як певного компонента шкільного чи вишівського навчання, а й як довгострокової суспільно-просвітительської діяльності, що охоплює дітей і дорослих, медіаосвіта розглядається як постійний розвиток і самовдосконалення особистості в суспільстві й нині теоретичні концепції та моделі явища, котре сьогодні визначається як медіаосвіта, розробляють педагоги, журналісти, мистецтвознавці, соціальні педагоги, психологи, фахівці інших галузей знань, що засвідчує, що інтерес до медіаосвіти міжгалузевий, сталий, з гарними перспективами на майбутнє. На прикладі Одеси та Одеської області можемо зробити висновки що в Україні та зокрема в регіоні підтримую розвиток медіаосвіти і проводять моніторинги, медіа-тренінги та майстер-класи з медіаосвіти і медіаграмотності.

Література:

1. *Федоров, А. В.* Медиаобразование в России и Украине: сравнительный анализ современного этапа развития (1992–2008) [Текст] // Федоров А. В. Медиаобразование имедиакомпетентность: слово экспертам /под ред. А. В. Федорова. – Таганрог : Изд-во Таганрог.гос. пед. ин-та, 2009. – 310 с.
2. *Чемерис, І. М.* Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань[Текст]/ Чемерис І. М. Автореф. ... канд. педаг. наук за спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Київ, 2008. – С 22 - 24.
3. *Казаков, Ю. М.* Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів [Текст] / Казаков Ю. М. Автореф. ... канд. педаг. наук за спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Луганськ, 2007. – 22 с.